

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ Π. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

‘Η Τυπογραφία ‘Εν ‘Επτανήσῳ

ΕΝ

ΑΘΗΝΑΙ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΣΟΦΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ

Ἐκδοοίς: «Ἠχοὺς τῆς Ἐπτανήσου»

ΕΠΙΤΑΓΗ

ΕΠΙΤΑΓΗ

Η ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΝ ΕΠΤΑΝΗΣΩ

Ἡ ἀρχὴ τῆς τυπογραφίας ἐν Ἐπτανήσῳ συνδέεται στενῶς μὲ τὸ πρόσωπον τοῦ Νικοδήμου Μεταξά, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἐν Κεραμιαῖς τῆς Κεφαλληνίας τῷ 1585. Οὗτος, ἐξ εὐγενοῦς οἴκου καταγόμενος, μετέβη τῷ 1620 πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του παρὰ τῷ ἐν Λονδίῳ ἐμπορευομένῳ ἀδελφῷ του καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς τυπογραφικῆς τέχνης. (1)

Τελειοποιηθεὶς εἰς αὐτήν, ἠγόρασε τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἀδελφοῦ του τυπογραφεῖον, ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ ὁποῦ ἐξαπελύθησαν διάφορα ἑλληνικά συγγράμματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ δημοσιευθέντες τῷ 1624 «Ἐπιστολικοὶ Τύποι Θεοφίλου τοῦ Κορυδαλέως».

Ἐν Ἀγγλίᾳ εὐρισκόμενος, ἐσκέπτετο, πῶς νὰ φανῇ ἐπιφέλεστερος εἰς τὸ ἔθνος του. Ὅθεν συνήψεν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου Λουκάρεως, ὅστις προέτρεψεν αὐτὸν νὰ μεταφέρῃ τὸ τυπογραφεῖόν του εἰς Κωνσταντινούπολιν. (2) Ὑπείκων εἰς τὰ πατριαρχικά κελεύσματα, κατήλθεν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1627 εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ὅπου καὶ συνέστησε τὸ πρῶτον ἐν Ἀνατολῇ τυπογραφεῖον, ἐν ᾧ ἐξεδόθησαν ἡ ἀπάντησις τοῦ Λουκάρεως εἰς τὴν λατινικὴν ὁμολογίαν ἢ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἐκθεσις ὀρθοδόξου πίστεως». «Ἡ κατὰ τῶν Ἰουδαίων» πραγματεία τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου καὶ ἄλλα συγγράμματα, ἐλέγχοντα τὰς πλάνας τῶν παπιστῶν.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΤΡΙΜΟΥΣ

ΔΗΜΟΦΙΛΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΔΗΕΟΥΡΙΟΥ

Οἱ Ἰησοῦται ἐσυκοφάντησαν αὐτόν, ὥς ἀκολουθοῦντα τὸν ὁπῆεν Λαυθροανίζοντα Λούκαριν καὶ προέβαλον προσκόμματα εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ. Τῇ ἐνεργείᾳ δὲ τοῦ Γάλλου πρέσβεως φυλακίζεται ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβ. καὶ ἀπολύεται μόνον τῇ ἐπεμβάσει τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας, ὁ ὁποῖος ἐστέγαγεν εἰς τὴν πρεσβεῖαν τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Νικοδήμου. Οἱ Ἰησοῦται

ται μετέβησαν εις τὸν Διοικητὴν τοῦ Γαλατᾶ καὶ παρέστησαν εἰς αὐτόν ὅτι ὁ Μεταξᾶς εἶναι μετρημφισμένος στρατιώτης, διοργανῶναι ἐπανάστασιν, ὑποθαλπομένην ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας, τὸ τυπογραφεῖόν του εἶναι χυτήριον ὀπλων, ἐργαστήριον κιβδήλων νομισμάτων καὶ ὅτι, τέλος, διὰ προκηρύξεων, δημοσιευθεισῶν ἐν τῷ τυπογραφείῳ, προεκλήθη ἡ ἐπανάστασις τῶν Κοζάκων καὶ ἡ ἐκστρατεία αὐτῶν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁθεν, διαταγῇ τοῦ Μεγάλου Βεζύρου, συλλαμβάνεται ὁ Νικόδημος Μεταξᾶς καὶ κατάσχονται τὰ ἐκδοθέντα βιβλία του. Αἱ κατ' αὐτοῦ ὁμῶς κατηγορίαι ἀποδεικνύονται ἀνυπόστατοι καὶ ὁ Μουφτὴς ἀποφάινεται ὅτι τὰ βιβλία του οὐδὲν περιεῖχον τὸ ἐπιλήψιμον. Ὁ Μέγας Βεζύρης ἀποφυλακίζει αὐτόν, τῷ ἀποδίδει τὸ τυπογραφεῖον καὶ τὰ βιβλία του καὶ διατάσσει τὴν δίωξιν τῶν Ἰησουϊτῶν. Τῷ 1628 τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἀμείβον τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Νικοδήμου πρὸς τὴν Πατριδα καὶ τὴν Ὁρθοδοξίαν, προχειρίζει αὐτόν Ἀρχιεπίσκοπον κατ' ἀρχὰς Ναυπλίας, βραδύτερον δὲ Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου. Ἐγκατασταθεὶς εἰς τὴν νέαν του θέσιν ὁ Νικόδημος, μεταφέρει καὶ τὸ τυπογραφεῖόν του εἰς Μεταξᾶτα τῆς Λειβαθοῦς. (3) Οἱ ἄρχοντες τῆς Ζακύνθου ἐξεγείρουσι τὸν λαὸν κατὰ τοῦ Μεταξᾶ, ἀλλ' ὁ λαὸς ἐνθουσιωδῶς ὑποδέχεται αὐτόν. Βραδύτερον, ὁ Νικόδημος μηνύεται εἰς τὴν Ἑνετικὴν Γερουσίαν, ὡς ἐκδίδων βιβλία κατὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ἡ Γερουσία ἀπαλλάσσει αὐτόν. Τὸ τυπογραφεῖόν του διετηρήθη καὶ πέραν τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος τῷ 1664. (4) Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικοδήμου ἐπὶ Ἑνετοκρατίας οὐδὲν ἵχνος τυπογραφείου ἐν ταῖς Ἰονίσις νήσοις ἀναφαίνεται. Τυποῦνται ὑπὸ Ἑπτανησίων βιβλία, ἀλλ' εἴτε εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἀγίου Μάρκου, εἴτε ἀλλαχοῦ. Φαίνεται ὅτι οἱ Ἑνετοί, διὰ τὰ ἄσκησις μεγαλύτερον ἔλεγχον ἐπὶ τῶν ἐκτυπούμενων ἢ διότι ἐθεώρουν τὴν τέχνην τοῦ τύπου ὡς διαβολικὴν μηχανήν, δυναμένην νὰ προκαλέσῃ ἀναστατώσεις εἰς τοὺς δῆθεν ἀγροίκους Ἑπτανησίους, ἀπηγόρευσαν τὴν ἄσκησιν τῆς τυπογραφίας ἐν ταῖς Ἰονίσις νήσοις. Διὰ τῆς ἐν Campo Formio συνομολογηθείσης συνθήκης, ἡ Ἑπτανήσος περιήλθεν εἰς χεῖρας τῶν Γάλλων, οἱ ὅποιοι διαιρέσαντες αὐτὴν εἰς τρεῖς νομούς, ὑπεσχέθησαν νὰ φέρωσιν ἰδίαν τυπογραφίαν δι' ἕκαστον τούτων. Δι' ἑλλειψιν ὁμῶς χρημάτων ἐπραγματοποίησαν τὴν ὑπόσχεσιν των μόνον διὰ τὴν Κέρκυραν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1798 ἐγκατέστησαν τυπογραφεῖον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «δ η μ ο σ ι ο ς τυ π ο γ ρ α φ ι α», [imprimerie nationale] ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ζουβέν. Περὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς τυπογραφίας αὐτῆς ὑπάρχει καὶ φάκελλος ἐν τῷ ἀρχαιοφυλακείῳ Κερκύρας.

Τοῦ τυπογραφείου τούτου ἀναφέρονται ὡς πρῶτα δημοσιεύματα ἡ γαλλιστὶ γεγραμμένη διακήρυξις τῆς 8 Μαΐου 1798

καὶ λόγοι ἀπαγγελλθέντες ἐν τῇ Πατριωτικῇ Ἑταιρίᾳ. Ἐν τῇ διακηρύξει ἀνεγράφετο, μετὰ τῶν ἄλλων, ὅτι οἱ νέοι ἐλευθερωταὶ ἀνεκήρυττον τοὺς κατοίκους Ἰσούς αὐτοῖς καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἐχορήγουν διὰ τῆς συστάσεως τοῦ τυπογραφείου τὰ μέσα πρὸς ὑποστήριξιν τῶν δικαιωμάτων, τῶν ὁποίων τὴν ἀξίαν εἰχον διδάξει πρὸς αὐτοὺς. Διὰ τὴν φιλελευθέραν αὐτὴν προκήρυξιν τοῦ Διοικητοῦ τῆς Κερκύρας τὸ Διβάνιον ἐταράχθη, ὡς γνωρίζομεν ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 287 φύλλου τοῦ Παγκοσμίου Μηνύτορος τοῦ 1798. (5)

Πλὴν τοῦ ὑπὸ τῶν Γάλλων κατακτητῶν ἰδρυθέντος δημοσίου τυπογραφείου, συνέστη τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ ἡ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐκ Πελοποννήσου Διονυσίου Σαραντοπούλου «Τυπογραφία τοῦ Γένους», ἡ ὁποία μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1799 ἀποχώρησιν τῶν Γάλλων καὶ τὴν κατὰ τὸ 1800 ἱδρυσιν τῆς Ἑπτανησιακῆς Πολιτείας ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Πύλης, συγχωνεύεται μετὰ τὸ Δημόσιον Τυπογραφεῖον, τὰ δὲ ἐκ τῶν πιεστηρίων τούτων ἐκδιδόμενα ἐντυπα, ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, ἀναγράφουσιν ἢ τὸ ὄνομα τῆς Ἑθνικῆς Τυπογραφίας ἢ τὸ τῆς τοῦ Γένους ἢ τὸ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Κυβερνήσεως ἢ δὲν ἀναφέρουσι τὸ τυπογραφεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐτυπώθησαν. Ἐν τῷ Ἑθνικῷ τούτῳ τυπογραφείῳ δημοσιεύονται διάφορα βιβλία καὶ ἔγγραφα δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ περιεχομένου, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ σχετικὰ πρὸς τὴν πολιορκίαν τῆς Κερκύρας, τὴν κατὰκτησιν τοῦ φρουρίου τῆς ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων Νικολάου Βούλαρη κλπ., οἱ νόμοι καὶ τὰ διατάγματα τῆς Κυβερνήσεως, αἱ πολιτικαὶ ἐφημερίδες, ἐν αἷς ἡ «Ἀστική» τοῦ 1802, ὁ ἀπὸ τοῦ 1803 μέχρι τοῦ 1811 ἐκδιδόμενος «Ἰόνιος Μηνύτωρ» «ὁ Λόγιος Ἑρμῆς», ὁ «Ὑμνος τῆς Ἑλλάδος», ὁ ἀποδοθεὶς εἰς τὸν Ρήγαν ὑπὸ τοῦ γράψαντος Χριστοφόρου Περραιβοῦ, ὅστις τῷ 1806 καὶ ἐδημοσίευσεν αὐτόν κ.λ.π. (6)

Εἰς τὸ τυπογραφεῖον αὐτὸ προσαρτᾶται χυτήριον, ἐν ᾧ χύνονται τὰ στοιχεῖα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Διονύσιος Σαραντόπουλος ἐκτὸς τοῦ τίτλου τοῦ «Διευθυντοῦ τοῦ Τυπογραφείου τοῦ Γένους» προσλαμβάνει τὸν τοῦ «Δημοσίου τυπογράφου» καὶ τὸν τοῦ «Χύτου», ὡς ἐποπτεύων καὶ τοῦ χυτηρίου.

Τῷ 1807, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Τιλσίτ αἱ Ἰόνιοι νῆσοι περὶέρχονται καὶ πάλιν εἰς τὴν Γαλλίαν. Διοικητὴς τῆς Ἑπτανήσου διορίζεται ὁ Φραγκίσκος Ξαβέριος Donzelot. Οὗτος τῷ 1808 ἀφαιρᾷ τὸ τυπογραφεῖον καὶ τοὺς ἐκδομένους αὐτοῦ ἐν Παρισίοις τυπογραφικοῦ οἴκου Μουζέου ἀδελφῶν Didot.

Μετονομάζει τὴν Τυπογραφίαν, τοῦ Γένους εἰς Αὐτοκρατορικὴν Τυπογραφίαν τῶν Ἰονίων νή-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ἀδελφῶν Didot.

σων. Παύει τῷ 1810 τὸν Διονύσιον Σαραντόπουλον καὶ ἀντ' αὐτοῦ διορίζει τὸν Πασχάλην Γαμβαρδέλλαν.

Τὴν 29 Σεπτεμβρίου 1809, ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς Oswald, ἐπὶ κεφαλῇ 8000 ἀνδρῶν, ἐν ὀνόματι τῶν Συμμάχων, καταλαμβάνει τὰς νήσους Ζάκυνθον, Κεφαλληνίαν, Ιθάκην καὶ Κύθηρα, συνιστᾷ προσωρινὴν Κυβέρνησιν, τὴν ὁποίαν ἐγκαθιστᾷ εἰς τὴν ὀρθοθεῖσαν ὡς πρωτεύουσαν Ζάκυνθον, (7) μεταφέρει δὲ ἐκ τῆς Μάλτας εἰς τὴν νέαν Πρωτεύουσαν πειστήριον καὶ ὅλγα στοιχεῖα, κατ' ἀρχὰς Ἰταλικά καὶ μὴ ἐπαρκούντα πρὸς στοιχειοθέτησιν. Οὕτω δὲ συνιστᾷ Ἰταλογαλλικὸν τυπογραφεῖον πρὸς ἐκτύπωσιν τῆς ἐπισήμου ἐφημερίδος καὶ τῶν πράξεων τῶν τοπικῶν ἀρχῶν καὶ τὸ ἐγκαθιστᾷ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀνδρέου Κορνήλιου, ἀναθέτει δὲ τὴν διεύθυνσιν κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν Γεώργιον Ρώσσην, εἶτα δὲ εἰς τὸν Κερκυραῖον Δ. Ζερβόν. Προσλαμβάνονται ὡς στοιχειοθέται δύο Ἰταλοί, δύο Κεφαλλῆνες καὶ οἱ Ζακύνθιοι Δ. Χαρίτος, Σπ. Γραμματικόπουλος, Ἰωάννης Σκηνόπουλος καὶ Ἀντώνιος Μαμάης. Τῷ 1810 ἐκδίδεται ἡ «Ἐφημερίς τῶν ἐλευθέρων Ἰονίων νήσων» «Gazzetta delle Isole Ionie liberate», συντάσσουμένη Ἰταλιστῇ ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου Κορνήλιου καὶ μεταφραζομένη ὑπὸ τοῦ ἐκ Μεσολογγίου Γερασιμάκη Καρβούνη. Τῷ 1810 ὁ ἐν Κερκύρᾳ Στυλιανὸς Δώριος Προσαλέντης συνιστᾷ ἰδιωτικὸν τυπογραφεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκδίδεται «Ἐφημερίς φιλολογικὴ καὶ οἰκονομολογικὴ» ἀπλοελληνιστῇ καὶ Ἰταλιστῇ.

Τῷ 1812, ἀνατίθεται ἡ ἐπίστασις τοῦ δημοσίου τυπογραφείου τῆς Ζακύνθου εἰς τὸν Ἀνδρέαν Κορνήλιον, ὁ ὁποῖος πλουτίζει αὐτὸ μέν νῦν ἐκ Μεσσηνίας τῆς Ἰταλίας στοιχεῖα. Τὴν 20 Νοεμβρίου 1813 ἀφαιρεῖται ἐκ τοῦ τίτλου τῆς ἐφημερίδος τῶν ἐλευθέρων Ἰονίων νήσων ἡ λέξις «liberate».

Βραδύτερον τὸ τυπογραφεῖον τίθεται ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν δύο προσώπων, τὰ ὁποῖα ἔργον ἔχουσι νὰ προνοῶσι περὶ τῶν ἐκάστοτε παρουσιαζομένων ἐλλείψεων, νὰ ἐλέγχωσι πᾶν τὸ φερόμενον πρὸς τύπωσιν ὑπὸ ἰδιωτῶν καὶ νὰ ἐκτελῶσι κατὰ γράμμα τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως, θεωρεῖται δὲ σκόπιμον νὰ προσληφθῇ καὶ διορθωτὴς. (8) Ἡ Ζακύνθιος αὕτη τυπογραφία καλεῖται κατ' ἀρχὰς «Δημόσιος Τυπογραφία Ζακύνθου», βραδύτερον «Δημόσιος Τυπογραφία τῶν ἐλευθερωμένων Ἰονίων νήσων» καὶ τέλος «Βασιλικὴ Τυπογραφία τῶν Ἰονίων νήσων».

Τὴν 23 Ἰουνίου 1814 μεταφέρεται εἰς Κέρκυραν ἡ πρωτεύουσα τῶν Ἰονίων νήσων καὶ μετ' αὐτῆς τὸ ἐν Ζακύνθῳ τυπογραφεῖον ἐκτὸς τμήματος, ἀφεθέντος ἐκεῖ. (9)

Τὸν Αὐγούστον τοῦ 1814 μετατίθενται οἱ πλεῖστοι τῶν ἐρ-

γατῶν, μετακομίζονται τὰ πειστήρια καὶ τὰ στοιχεῖα καὶ συγχωνεύεται ἡ Ζακύνθιος τυπογραφία μετὰ τῆς ἐν Κερκύρᾳ δημοσίας. (10)

Εἰς τὸ ἀπομείναν ἐν Ζακύνθῳ τμήμα τυποῦται, μετὰ τῶν ἄλλων, τῷ 1817, Ἰταλιστῇ, τὸ «Περὶ τῶν προσφορωτέρων μέτρων πρὸς βελτίωσιν καὶ διατήρησιν τῶν οἴνων τῆς Ζακύνθου» ἔργον τοῦ Μορατέλλη.

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Ἀγγλικῆς κατοχῆς, ὁ στρατηγὸς Campbell καταργεῖ ὅλα τὰ τυπογραφεῖα, πλην ἑνὸς καὶ αὐτοῦ λειτουργοῦντος μὲ ξένους ἐργάτας. (11) Θεσπίζει δὲ οὐδὲν τυπογραφεῖον δύναται ἄνευ ἀδείας νὰ ἰδρυθῇ. Τῷ 1817 Θωμᾶς ὁ Μαίτλαντ ἀπαγορεύει τὴν ἐλευθεροτυπίαν καὶ καθιεροῖ, δι' ἐνδικοῦ ἀρθροῦ τοῦ Συντάγματος, ὅτι ἐν τυπογραφεῖον θὰ ὑφίσταται ἐν τῇ ἡνωμένῃ συμπολιτεῖᾳ τῶν Ἰονίων, τὸ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ καὶ ὅτι ὁ Ἐπτανησιακὸς τύπος τίθεται ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀρμοστοῦ καὶ τὴν ἐπιβλεψιν τοῦ Γραμματέως τῆς Γερουσίας. Τὸ τυπογραφεῖον ὀνομάζεται Τυπογραφεῖον τῆς Διοικήσεως ἢ Κυβερνήσεως καὶ διευθυντὴς αὐτοῦ διορίζεται ὁ Πλάτων Πετρίδης.

Παρὰ τῷ τυπογραφεῖῳ αὐτῷ προσαρτᾶται καὶ «government printing office», κυβερνητικὸν δηλαδὴ τυπογραφικὸν γραφεῖον, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ διευκολύνῃ τοὺς ἰδιώτας, τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ἐκτυπώσωσι τι ἐν τῷ τυπογραφεῖῳ τῆς Κυβερνήσεως.

Οἱ Ἐπτανήσιοι ὅμως προτιμῶσι νὰ ἐκτυπῶσι τὰ βιβλία τῶν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, παρὰ νὰ λαμβάνωσιν ὑπερτέραν ἄδειαν ἀπὸ τοῦ κυβερνητικὸν γραφεῖον τυπώσεως.

Ἐν τῷ τυπογραφεῖῳ τῆς Κυβερνήσεως ἐκδίδονται αἱ πράξεις τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡ ἐπίσημος Ἰόνιος ἐφημερίς ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Gazzetta degli Stati Uniti delle Isole Ionie», ἡ ὁποία μέχρι μὲν τοῦ 1828 ἔφερε τὰ βρεττανικὰ ἐθνόσημα καὶ ἐφεξῆς τὰ Ἰόνια. Τῷ 1843 θεωρεῖται ἀναγκαῖα ἡ σύστασις καὶ ἄλλων τυπογραφείων πρὸς ἔκδοσιν ἐφημερίδων. Πρὸς τοῦτο παρέχεται ἡ ἄδεια συστάσεως ἰδιωτικῶν τυπογραφείων. (12)

Τῷ 1844 διορίζεται ἀρμοστής τῶν Ἰονίων νήσων ὁ Ἰωάννης Σῆτον (Seaton). Οὗτος πρῶτος ἐπέτρεψε τὴν εἰσαγωγὴν ἐλληνικῶν ἐφημερίδων, τὴν ἱδρύσιν τυπογραφείων, τὴν ἔκδοσιν ἐλληνικῶν ἐφημερίδων καὶ κατήργησε τὴν λογοκρισίαν. Τὸν Μάϊον τοῦ 1847, ὁ Λουδοβίκος Μαρτζώκης ἱδρύει ἐν Ζακύνθῳ τὸ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κωνσταντίνου Ρώσσο-
 Λύμφο ἰδιωτικὸν τυπογραφεῖον «ἡ Ζάκυνθος».

Ἡ ἐκ τῆς συστάσεως τοῦ ἀναγράφονται ἐν τῇ «Ἐλπίδι Ζακύνθου» τῇ 7 Ἰανουαρίου τοῦ 1901 ἐν τῇ ὁποίᾳ παρατίθεται μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ὁλόκληρον τὸ κείμενον τῆς πρὸς τοὺς

Ζακυνθίους ἀγγέλλας καθὼς καὶ οἱ ἐξῆς πρὸς τὸν Ρωσσόλυμον πολυχρονισμοί :

«Κὺρ Ρωσσόλυμε, νὰ ζήσης,
χίλιους χρόνους ἐκατόν,
ποὺ πασχίζεις νὰ φωτίσης
τῆς Ζακύνθου τὸν λαόν»,

Κατὰ τὸ 1851 ἱδρύεται ἐν Ζακύνθῳ τὸ τυπογραφεῖον «Ὁ Παρνασσὸς» τοῦ Σεργίου Χ. Ραφτάνη ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Νέστορος Ταρουσοπούλου. Ἡ καλλιτεχνικὴ ἐμφάνισις καὶ ἡ καλαισθησιὰ τῶν ἐκδόσεών του συντελεῖ ὥστε τῷ 1859 νὰ βραβευθῇ τοῦτο δι' ἀργυροῦ στεφάνου εἰς τὰ ἐν Ἀθήναις Ὀλύμπια. Τὸ Τυπογραφεῖον αὐτὸ διετετήρηθη μέχρι τοῦ 1883, ὅτε μετεφέρθη εἰς Ἀθήνας. (13)

Ἐκ τοῦ τυπογραφείου αὐτοῦ ἀπέρρευσαν δύο τυπογραφεῖα τὸ διευθυνόμενον ὑπὸ τῆς χήρας Ραφτάνη, τὸ ὁποῖον μετὰ τὸν θάνατόν της ἐπωλήθη εἰς τὸν Λαμπρ. Λαμπρόπουλον καὶ τὸ μέγα καλλιτεχνικὸν τυπογραφεῖον τοῦ Στεφάνου Ταρουσοπούλου καὶ τῶν υἱῶν του. Διὰ τὸ τελευταῖον ἔγραψα κάποτε (14) τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα:

«Εἶδ' ἄγε νῦν Κλειῶ παρὰ θ' ἴστασο καὶ μοι ἔνισπε
ὡς ἡγοῦνται τέχνης κοῦροι Ταρουσοπόλου
Στεφάνου, οἳ ἐν Ἀθήναις ἡελίου φάος εἶδον
Φιλόπονος Πέτρος ἐργατίνης τε Νέστωρ
Σῆμα δ' ἐναργές ἐϋδμήτον σφῶν μοχθημάτων,
Ἐγγυθι δ' ὠκεανοῦ ἀτρυγέτου Φαλαροῖ
Δείκνυται τῷ διῶντι τεράστιον ἔργον ἰδέσθαι
τῶν σαφῶς πισταμένων ἄμφω ὁμοκλήρων
Τέχνην μὲν γραφικὴν προάγειν ὡς οἶον τ' ἄριστα
τοῖς δ' ἐπιγιγνομένοις μνήμην προσκομίζειν
ἄφθιτον τῶν συγγραμμάτων, ἃ τυποῦσιν οἱ ζῶντες
αἰνοῦντες τοῦργον σφῶν τ' ἐσθλὴν ἀρετὴν».

Τῷ 1858 ἱδρύεται τὸ ἐν Ζακύνθῳ τυπογραφεῖον «ἡ Αὐγὴ» τοῦ Νικ. Κοντόγιωργα. Ἐν αὐτῷ ἐκτυποῦνται τῷ 1859 μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἐκδοθέντα ἐπιμελεῖα τοῦ ριζοσπάστου Δ. Ι. Πατέλλη ἐγγράφα, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκτάκτου ἀποστολῆς τοῦ Γ. Γλάδωνος, τὸ περὶ δημοτικῆς ἐν Ἑλλάδι γλώσσης φυλλάδιον τοῦ Π. Χιώτη καὶ ἄλλα.

Τῷ 1873 συνιστᾶται τὸ τυπογραφεῖον ἡ «Ἐπτάνησος» τοῦ Χρήστου Χιώτη, τὸ ὁποῖον τῷ 1885 μεταφέρεται εἰς Ἀθήνας ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Διονυσίου, ἀφοῦ κατὰ τὰ 1876, ἐπληρώθη διὰ τὰς καλλιτεχνικάς του ἐκδόσεις ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις Ὀλυμπίων. Τῷ 1880 ἱδρύεται τὸ ἐν Ζακύνθῳ τυπογραφεῖον δ' «Φώσκολος» τοῦ Νικολάου Καψοκεφάλου, ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ

ὁποῖου βλέπουν τῷ 1889 τὸ φῶς τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν ριζοσπαστισμὸν ἐγγράφα τοῦ Γεωργίου Βερυκίου.

Τοῦ τυπογραφείου τούτου παραρτήματα ὑπῆρξαν ὁ «Σολωμός» τοῦ Σπύρου Καψοκεφάλου καὶ τὸ τοῦ Εὐστ. Φινομένου νέον τυπογραφεῖον, εἰς ὃ περιήλθε καὶ τὸ πρῶτον πιεστήριον τοῦ Ρωσσολύμου.

Τὴν 10)22 Ὀκτωβρίου 1859 ὁ Ἀνδρέας Παπαδόπουλος Βρετὸς δημοσιεύει ἐκκλησίαν πρὸς τὸν εὐάγωγον τῆς Λευκάδος λαὸν πρὸς περισυλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως ἐν τῇ νήσῳ τῆς ἁγίας Μαύρας τυπογραφείου καὶ συνιστῶνται ἐν Λευκάδι τὰ ἐξῆς τυπογραφεῖα:

Τῷ 1867 ἡ «Πίνδος» τοῦ Γεωργίου Χριστοδουλοπούλου, τῷ 1873 ἡ «Σαφῶ» τοῦ Κωνσταντίνου Χόρτη. τῷ 1877 ὁ «Φοῖνιξ» τοῦ Σπ. Μούρμουρα καὶ τῷ 1889 ὁ «Ἀνεξάρτητος».

Ἐν Κερκύρᾳ, πλὴν τοῦ τυπογραφείου τῆς Κυβερνήσεως, συνιστῶνται, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἐρμῆς», τέσσαρα τυπογραφεῖα, τὸ τοῦ Χ. Νικολαΐδου τῷ 1849, τὸ τοῦ Ἀντωνίου Τερζάκη καὶ Χ. Ρωμαίου τῷ 1852, τὸ τοῦ Νικολάου Πετράλη τῷ 1886 καὶ τὸ σήμερον λειτουργοῦν τοῦ Κ. Βραδῆ.

Ὡσαύτως ἱδρύονται τῷ 1850 ἡ «Σχερία» τοῦ Ἀντωνίου Πολυλά, τῷ 1857 ἡ «Ἰονία» τῶν ἀδελφῶν Σπυρίδωνος καὶ Ἀρσενίου Κάο, τῷ 1865 ὁ «Κάδμος» τοῦ Νεοφύτου Καραγιάννη, τῷ 1868 ἡ «Ἀθηνᾶ» τοῦ Ἀρσενίου Κάο, τῷ 1869 ὁ «Κοραῖς» τοῦ ἐπιτρόπου τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Κερκύρας καὶ δημοτικοῦ συμβούλου τοῦ Δήμου Κερκυραίων Ἰωσήφ Νάχαμούλη. Οὗτος εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς προόδου καὶ τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῆς Ἰσραηλιτικῆς κοινότητος, εἰσήγαγε δὲ ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι ταχυπαιστήριον συστήματος Μαρινόβι. Τοῦ Ἰωσήφ ἀποθανόντος τὴν 7 Νοεμβρίου 1886, τὴν διεύθυνσιν τοῦ τυπογραφείου ἀνέλαβεν ὁ μόνος υἱὸς του Σολωμών, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ διφύλλου ἀγγελίας, ἐλληνοῖταλιστὶ ἐκδεδομένης καὶ σωζομένης εἰς χεῖράς μου.

Ἐπίσης συνιστῶνται τῷ 1870 ἡ «Κέρκυρα», τῷ 1886 τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Λάντζα, τῷ 1896 ἡ «Κλειῶ» καὶ ἄλλα, ἐξ ὧν καὶ σήμερον λειτουργοῦσι τὸ τοῦ Γ. Ἀσπιώτη, τὸ τοῦ Ἀθανασίου Γούστη, ὁ «Φοῖνιξ», ἡ «Αὐγὴ» κλπ.

Ἐν Κεφαλληνίᾳ συνέστησαν τὰ ἐξῆς τυπογραφεῖα τῷ 1849 ἡ «Σάλλις», τῷ 1850 ἡ «Κεφαλληνία», τῷ 1862 ἡ «Ἀνατολή» καὶ ἡ «Ἠχώ» τοῦ Π. Ν. Πολάνη, τῷ 1866 ἡ «Πρόδοος» τοῦ Σπύρου Η. Μενεγάτου. Εἰς τὸ τυπογραφεῖον αὐτὸ ἐξεδόθη τῷ 1866 τὸ «Ἐθνεγερτήριο» τοῦ Η. Βερυκῆ, πωλοῦμενον εἰς ὠφέλειαν τῶν ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς τῶν ἀποκαταστάσεως Κρητῶν, τῷ δὲ 1871, ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ αὐτοῦ

ΙΑΚΟΒΑΤΕΙΟΝ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΖΗΤΟΥΜΕΝΩΝ

τυπογραφείου, εἶδον τὸ φῶς τὰ Ἀπομνημονεύματα τῆς πρώην Ἰονίου πολιτείας τοῦ Γ. Βερυκίου.

Τῷ 1868 ἰδρύεται ὁ «Ποσειδῶν», τῷ 1884 ὁ «Λέων» τοῦ Λ. Π. Κουρβισιάνου, βραδύτερον δέ, ἡ «Ρομφαία» καὶ τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Νικολάου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξεδόθη τῷ 1914 φυλλάδιον ὑπὸ τὸν τίτλον ἡ «Ἐπτάνησος ὑπὸ ἀγγλικὴν προστασίαν».

Ἀλλὰ καὶ ἐν Κυθήροις ὑπῆρχε λιθογραφία, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐσχεδιάσθη καὶ ἐλιθογραφήθη, τῷ 1853 ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Κορωναίου ὁ χάρτης τῶν Κυθέρων.

Ἐν τοῖς ὡς ἄνω τυπογραφείοις τῶν νήσων ἐξεδόθησαν πλεῖστα ἐντυπα καὶ ἐφημερίδες, αἱ ὁποῖαι ὑπεστήριζον ἀρχᾶς καὶ ὄχι πολιτικά κόμματα.

(¹) Ὁ Παρανίκας ἐν τῷ σχεδιάσματι, τῷ ἐδοθέντι ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1867 καὶ ἐν σ. 209 γράφει ὅτι τῇ ὑποδείξει τοῦ Λουκάρεως ἐπεδόθη εἰς τὴν τυπογραφίαν.

(²) Λοβέρδου Κωστή (Ἰωάννου Π) Ἱστορία τῆς νήσου Κεφαλληνίας. Δοκίμιον συγγραφέν Ἰταλισί, ἐξελληνισθὲν ὑπὸ Παύλου Κωνσταντίνου Γρατσιαίου καὶ διὰ πολλῶν σημειώσεων πλουτισθὲν, ἐκδίδεται ἐπιμελείᾳ, Γερασίου Α. Λοβέρδου Κωστή. Ἐν Κεφαλληνίᾳ 1888.

(³) Collectanea de Cyrillo Lucario Patriarcha Constantino-politano Londra 1707 Τσιτσέλη (Ἠλία) Κεφαλληνιακὰ σύμμεικτα. Ἐν Ἀθήναις 1904 ἐκσ. 1471.

(⁴) Πυρσοῦ Ἐγκυκλοπαιδεία τομ. 10 σελ. 1040 καὶ Βρετοῦ (Μαρίνου) Ἐθνικὸν ἡμερολόγιον τόμος 1864 ἐν σελ. 264.

(⁵) «Moniteur universel» 1798 No 287 καὶ «Χρυσάλλις» τόμ. Δ' τοῦ 1866 σελ. 597

(⁶) Λάμπρου (Σπ.) Μικταὶ σελίδες. Ἐν Ἀθήναις 1905 σελ. 651.

(⁷) Καλογερόπουλου (Παν. Δ.) Ἡ Ζάκυνθος ὡς πρωτεύουσα τῶν Ἰονίων νήσων. «Ἐφημερὶς Κορομηλά» τῆς 4 καὶ 5 Ἰουνίου 1914.

(⁸) «Ἐλπίς Ζακύνθου» ἀρ. 1307 τῆς 29 Ὀκτωβρίου τοῦ 1900.

(⁹) «Ἐθαγγελικὸς Κῆρυξ» 1871 σελ. 403.

(¹⁰) «Πανδώρα» τόμ. ΙΘ' σελ. 155

(¹¹) Panthier. Les îles Ioniennes pendant l'occupation française et le protectorat anglais. Paris σελ. 53 σσμ. 3

(¹²) «Ἐλπίς Ζακύνθου» ἀρ. 1307 τῆς 29 Ὀκτωβρ. 1900.

(¹³) Περὶ τοῦ Τυπογραφείου τούτου ἐγράψεν ἐκτενῶς ὁ Γεωργίος Ξενόπουλος ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ἐλευθερὸς Λόγος» τῆς 26 Ἰουνίου 1923.

(¹⁴) Τὸ ἄνω ἐπίγραμμα ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Ἀθανασίου Γεωργιάδου Γεωργέα τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἀρμονία ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ ποιήσει». Ἐν Ἀθήναις 1926.

3013 TAB QXAI

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

.Π ΗΤΟΛΛΥΣ

